

Eodem anno 1576. Rmus D. Petrus Moya de Contreras, tertius Mexicanus Archiepiscopus, regulas dedit, servandas in Guadalupensi Templo, pro honestis et orphanis puellis in honesto matrimonio collocandis, dotibus ipsis concessis ex superfluo eleemosynarum, quas fidelium pietas largiebatur ad cultum B. M. V. de Guadalupe in ejus Templo fovendum. (1)

Ex eleemosynarum quantitate plane ostenditur quanta fuerit illorum temporum Christi fidelium (indorum vel maxime, qui paupertate notoria laborabant) erga Sacratissimam Imaginem devotio: nam, uti asserit D. Uribe, (2) ex authenticis instrumentis a se visis, constat mille et octingentos nummos argenteos (1800 pesos) unoquoque anno in puellis dotandis tunc temporis impendi. En quod supererat, factis impensis in cultu Deiparae de Guadalupe.

Anno 1578 mortuus est D. Alphonsus de Villaseca, qui ut benefactor Tepeyaquensis Templi antiquissimus merito celebratur. Probabile est hunc ab Hispania Mexicum advenisse novem post Apparitionem annos: singulari devotione B. M. V. de Guadalupe veneratus est, atque dona, et vivens, et jam moriturus, ejus Tepeyaquensi Templo contulit. (3)

Insuper de perantiquo cultu B. V. M. de Guadalupe testimonia habentur in testibus juridice interrogatis anno 1666, qui cultum ipsum antiquitus jam existentem juramento affirmavere. Horum testimoniorum summa videatur

(1) Uribe, Disertacion histórico-crítica sobre la Aparicion, § 8.

(2) Ib.

(3) Florencia, Estrella del Norte de México, cap. 32, núm. 340 et seq.—Oquendo, Diser. hist. sobre la Aparicion, tom. 2, cap. 6, § 4, núm. 416.—Guridi Alcoser, Apología etc., cap. 15 tractans de instrumentis:

tur apud Florencia. (1) Utinam quidquid actum fuit integrum hic auctor retulisset! Sed quoniam summatim illud refert, non de omnibus testibus expresse dicit illos haec aut illa asserere, sed generaliter, ea ipsa testasse quae alii. Expresse dicit Florencia (2) Marcum Pacheco 80 annos natum, Gabrielem Suarez plusquam 110 annos natum, Martinum a S. Ludovico natum 80 annos, Joannem Suarez 100 annos natum, Catharinam Monicam 100 annos natam, Presbyterum jesuitam Didacum de Monroy 65 annos natum, Alphonsum Cuevas Davalos 81 annos natum testari de solempni collocatione Sacrae Imaginis de Guadalupe in primo Templo, structo a Rmo Zumarraga; atque etiam expresse habetur apud P. Florencia (3) testimonia a testibus fuisse data de antiqua Tepeyaquensis Templi frequentia, et veneratione, et de miraculis, quae Dominus operatus est, Deipara de Guadalupe ibidem invocata: tales testes fuere Marcus Pacheco, qui de cultu et miraculis, Paulus Xuares, qui de canticis puerorum, Martinus a S. Ludovico, Joannes Suarez, Catharina Monica, qui de miraculis, Gabriel Suarez, Didacus Cano Moteuhçuma, qui de Templi veneratione, Alphonsus Cuevas Davalos, qui de miraculis, et de Templi frequentia et veneratione a principio, et de eo, quod Templum frequenter adibant et Archiepiscopi, et Pro Reges et viri nobiles, et plebei. Non dubitandum quod etiam alii testes de his testimonium jurjurando dederint, cum omnes de eisdem fuerint interrogati; verum jam dictum est P. Florencia de juridice actis anno 1666 tantum summam posuisse, propterea quod non omnia de omnibus testibus exprimit. Jam notatum est miracula, et alia singularia beneficia non nisi fervidis precibus obtineri, unde illa asserere nihil aliud est quam

(1) Estrella del Norte de México, cap. 13, § 1, et seq.

(2) Ib. núm. 104, 107, 112, 130, 133.

(3) Ib. núm. 105, 111, 112, 107, 135, 133.

praedictas preces, et Tepeyaquensis Templi cultum devotissimum astruere. Notandum denique testes de publice scitis, et de auditis ab illis qui viderunt, vel de illis, quae ipsi viderunt testimonium reddidisse.

Anno 1600, vacante tunc Sede Archiepiscopali, Metropolitanum Mexiceum Capitulum de ampliando Templo B. M. V. de Guadalupe ad Tepe acatl decretum fecit. (1)

Anno 1609 primum novi Templi lapidem collocavit Rmus D. Franciscus Garcia de la Guerra, Mexicanus Archiepiscopus. (2) Simul ac primus lapis, duae plumbae laminae depositae fuerunt; atque una ex illis hanc habuit inscriptionem:

“D. O. M., Beatissimae Virgini Mariae, Reginae coelorum, et Mexicanae Provinciae singularissimae Patronae sacellum hoc dicatum fuit, et a primis fundamentis erectum, interveniente eleemosynarum copiosissima . . . tione. (3) Anno Domini 1609. (4)

Extracta ab humo fuit haec plumbea lamina anno 1695, causa amplioris templi in honorem B. M. V. de Guadalupe aedificandi. (5) In ea inscriptione eleemosynarum largitionem copiosissimam fuisse constat anno 1609, unde invictum deducitur argumentum pro magna devotione erga B. M. V. de Guadalupe.

Anno 1611 ipse Mexicanus Antistes D. Garcia Guerra, Pro Rex Mexicanus fuit constitutus; atque antequam

(1) Cabrera, Escudo de Armas de México. lib. 3, cap. 17 num. 707.

(2) Oquendo, Disert. histórica sobre la Aparicion etc., tom. 2, cap. 8, § 2, num. 624.

(3) Principium hujus dictionis interiit injuria temporis.

(4) Cabrera, Escudo de Armas de México, lib. 3, cap. 17. núm. 708.—Urbe, Disert. históric. de la Aparicion, § 8.

(5) Urbe, ib.

Mexicum solemniter introiret, in Guadalupensi Templo in novem dierum deprecationibus permansit. (1)

Anno 1616 Fr. Ludovicus de Cisneros, Ordinis B. M. V. de Mercede, qui Cathedram de Sacrae Scripturae Expositione regebat in Mexicea Universitate, in libro de Imagine B. M. V. dicta *de los Remedios*, testimonium reddidit de antiquiore Templo B. M. V. de Guadalupe, et de magna devotione, et concursu fidelium pro Imagine B. M. V. de Guadalupe veneranda, et de miraculis, ipsa Deipara interveniente, a Domino factis, et de Archiepiscopali auctoritate in novo Templo aedificando. En ejus verba: “El mas antiguo (templo) es el de Guadalupe, que está á una legua de esta ciudad (de México) á la parte del Norte, que es una Imágen de gran devocion y concurso, casi desde que se ganó la tierra, que ha hecho y hace muchos milagros, á quien van haciendo una insigne Iglesia, que por órden del Arzobispo está en muy buen punto.” (2)

Anno 1622 Rmus D. Joannes Perez de la Serna, Mexicanus Archiepiscopus, secundum Templum B. M. V. de Guadalupe benedixit, atque in illo Sacram Imaginem in argenteo tabernaculo solemniter collocavit. (3)

Hujus secundi Templi aedificatio plusquam quinquaginta mille nummos argenteos (más de cincuenta mil pesos) erogari fecit, juxta Cabrera. (4) Hinc etiam pa-

(1) Torquemada, Monarquía Indiana, tom. 1, lib. 5, cap. 74.—Oquendo, Disert. histor. sobre la Aparicion, tom. 2, cap. 7, § 6, num. 536.

(2) V. Urbe, Disert. hist.-critica de la Aparicion, § 8.—Oquendo, Disert. histor. sobre la Aparicion, tom. 2, cap. 7, § 2, núm. 487.—Cabrera, Escudo de Armas de México, lib. 3, cap. 15, n. 677.

(3) Emmus Lorenzana, Serie de los Ilmos. Arzobispos de México.

(4) Escudo de Armas de México, lib. 3, cap. 17, n. 710.

tet quanta fuerit illis temporibus pietas, et devotio erga B. V. M. de Guadalupe.

Quod sequitur argumentum approbationem constantem ostendit Mexicanorum Archiepiscoporum, tum Apparitionis, tum etiam cultus B. M. V. de Guadalupe ab ipsis temporibus Apparitionis usque ad annum 1629, et deinceps. Dictum fuit antea in ipsa Sacrae Imaginis in Tepeyaquensi Templo collocatione mexicanum de hac re hymnum dixisse D. Franciscum Placidum: praeterea, in iudicis testimoniis, quorum summam affert P. Florencia, habetur quod D. Paulus Xuarez, testis interrogatus, asseruit Apparitionem B. M. V. de Guadalupe, utpote publicam et notoriam, a pueris decantari; (1) atque uti affirmat Florencia, (2) cum in Tepeyaquensi Templo festum B. M. V. de Guadalupe celebrabatur, hymnis mexicanis Apparitiones publice ab indis ante Templum festive narrabantur; necnon et Becerra Tanco (1) se ipsum audivisse asserit hymnum Apparitionem enarrantem decantari quando B. M. V. de Guadalupe solemne festum celebrabatur in Templo Tepeyaquensi. Dum hoc fiebat prope civitatem Archiepiscopalem, nullo Antistitum prohibente, et maxime, dum Concilium Mexicanum primum statuerat ne aliquid cantare indis permetteretur, nisi prius a religiosis viris, et eorum linguae peritis, quae canerent approbarentur; planum est ipsam antiquissimam praxim Apparitiones Guadalupenses festive Tepeyacae decantandi approbationem ostendere Ordinariorum. Et hoc non modo usque ad annum 1629, quo Sacra Imago Mexicum fuit delata, sed etiam deinceps: nam, uti refert Cabrera Quintero, (4) eadem Guadalupensis Ap-

(1) Estrella del Norte de México, cap. 13, § 1, num. 111.

(2) Ib. cap. 15, num. 195, 196 et seq.

(3) Felicidad de México en la admirable Aparicion etc, *ibi* Pruébase la tradicion.

(4) Escudo de Armas de México, lib. 3, cap. 18, n. 716.

paritionis historia cantata fuit anno 1634, cum Archiepiscopus ipse Mexicanus, cum Capitulo Metropolitano, et universo Clero seculari et regulari, et Confraternitatibus, et civilibus Magistratibus, solempni processione Sacram Imaginem de Guadalupe de Cathedrali Mexicea reduxit Tepeyacae. Apparitio V. M. V. de Guadalupe ad ejus Templum etiam deinceps cantata fuit, quod factum fuisse anno 1788, asserit Bartolache. (1)

Anno 1629 ad divinam clementiam implorandam, causa subitae aquarum inundationis in urbe Mexici, Antistes Mexicanus solempnissima processione, super aquas, quae urbem finitimosque campos inundaverant, omnibus navigantibus, ad urbem e Tepeyaquensi Templo Sacram B. M. V. de Guadalupe Imaginem deduxit. Templum Sanctae Catharinae prius ingressi, ibidem coelestem quam portabant Deiparae Imaginem magnifice sunt venerati, et processione prosequente, prius in Archiepiscopali Oratorio, ac deinde in Altari Majori Metropolitanae Ecclesiae, in loco Sanctis Patronis destinato, B. M. V. de Guadalupe Imago fuit collocata. (2)

Devotissima et solempni novem dierum deprecatione in Metropolitana Ecclesia, in sua Imagine de Guadalupe, Virgo piissima fuit venerata; atque, rarissimo exemplo, etiam fuit concessum, tam Portionariis, quam Semiportionariis ipsius Ecclesiae Metropolitanae, tum etiam religiosis familiis, Mexici tunc existentibus, Missam celebrare in ipsius Metropolitanae Ecclesiae Majori Altari, ubi Sacra Imago erat collocata. (3) Quod cum pene sit inauditum in antiquis mexicanae nationis Cathe-

(1) Verba ejus V. apud Tornel, *La Aparicion de Ntra. Sra. de Guadalupe*, tom. 1, cap. 8, num. 126.

(2) Cabrera, Escudo de Armas de México, lib. 2, cap. 4, num. 273 et libro 3, cap. 18, num. 713.

(3) Cabrera, ib., lib. 3, cap. 18, num. 713.

dralibus, satis ostendit quanto honore digna haberetur Sanctissima Imago B. M. V. de Guadalupe, et quanta devotione prosequeretur, tum a Capitulo Metropolitano, tum etiam familiis religiosorum.

Cum Mexici incolae aquis urbem inundatibus angore premerentur; assiduis precibus ad Deiparam confugiebant, dum mira ipsius Imago de Guadalupe in urbe detinebatur. Plusquam quatuor annis praedicta Sanctissima Imago ibi permansit, usque ad an. 1634. (1)

Anno 1631, ad auctis aquis Mexicum inundantibus, abundantius precibus ferventioribus Deipara de Guadalupe fuit invocata. Tunc etiam primum Apparitionis centenarium Mexici devotissime fuit celebratur. (2)

Antequam Tepeyacac rursus duceretur Sacra Imago de Guadalupe, Mexicanus Archipraesul D. Franciscus Manso y Zuñiga Templum Tepeyaquense reparavit. (3)

Anno 1634, Mexicanus Archiepiscopus Sacratissimam Imaginem B. M. V. de Guadalupe solemnissima processione de Templo Maximo Mexiceo detulit ad Tepeyaquense Templum. Omni ornatu a die huic processioni praecedente decorata fuit Mexici urbs universa, atque ita per noctem luminibus per templa et domos resplenduit, ut diurnam ipsam lucem aemulari videretur; et illuc vel maxime copiosissima atque ditissima fuere ornamenta, quae processio incessit. In ea processione, ita solemniter quo plus fieri non poterat, simul cum Archipraesule adfuerunt Metropolitanum Capitulum, et universus Clerus saecularis, et Sacrae Religiones, et Confraternitates, et civiles Magistratus universi, (Pro-Rege excepto, qui adversa valetudine fuit impeditus), et populus

(1) Cabrera Escudo de Armas de Mexico, lib. 3. cap. 18, núm. 715.

(2) Cabrera ib. n. 714.

(3) Emmus Lorenzana, Serie de los Ilmos Sres Arzobispos de México,

mexiceus innumerabilis, et indorum, quae dicebantur *parcialidades*. Tunc etiam indi canticis propriis Apparitionis historiam festive cecinere. Quod si Pro Rex processioni non potuit adesse, hoc compensavit solemnifesto, quod deinde celebrari fecit in honorem B. M. V. de Guadalupe, sive in deprecationem, sive in gratiarum actionem pro sanitate recuperata. (1)

Ipsae D. Joannes Baptista Muñoz, Guadalupensis Apparitionis inimicus, de indorum canticis in ipsa Mexici urbe tunc decantatis, quibus Apparitiones fuerunt enarratae, expressum praebet testimonium. En ejus verba: "Desahogose el fervor en danzas, bailes, (2) prevenidos coloquios y cantares de indios en que se mentaron las apariciones." (3) Ubi apparet, ex ipsius inimici confessione, non solum in canticis Apparitiones B. M. V. de Guadalupe enarratas fuisse, verum etiam piis dramaticis (4) ante oculos fuisse propositas, quod etiam asserit Cabrera. (5)

Intellexerunt Mexici incolae, teterrimae inundationis tribulatione edocti, dignius adhuc quam ante consuevisent Deiparam ab ipsis honorandam in coelesti Imagine de Guadalupe, in qua eximii amoris pignus nobis reliquit piissima Virgo. Hinc, uti Cabrera (6) animadvertit, postquam Sacra Imago de Mexici urbe ad suum Tepeya-

(1) Cabrera, Escudo de Armas de México, lib. 3, cap. 18, núm. 715, et seq.

(2) Non utique in prophanis saltationibus, sed in illis innocuis laetitiae demonstrationibus, quae indis in festis religiosis diebus concedebantur.

(3) Disert ante cit. núm. 24.

(4) In usu fuere illis temporibus apud nos dramata pia, quibus ea, quae ad pietatem pertinent, cum astantium aedificatione repraesentabantur.

(5) Escudo de Armas de México, lib. 3, cap. 18, núm. 716.

(6) Ib. núm. 717 et seq.

quense Templum deducta fuit solemnissime, ipsa absentia tanti thesauri maximum extitit devotionis incentivum: sive Tepeyacac adibant mexicani incolae, sive etiam in propriis domibus Imagines juxta originalem Imaginem magna reverentia retinebant, et coram illis Deiparam de Guadalupe fervidis precibus deprecabantur. Ipse Apparitionis inimicus Joannes Baptista Muñoz, postquam verba fecit de extraordinario cultu, quo Guadalupensis Virgo, dum inundatio duravit Mexici, in urbe fuit venerata, *in infinitum* dicit ejus imagines fuisse multiplicatas: (1) atque etiam asserit continuo augeri Templi divitias, indorum et hispanorum devotione. (2)

Ita de illo cultu ita loquitur Cabrera: (3) "Eran ya estos cultos, aun cuando se habia olvidado aquel trabajo, como la misma inundacion, ó como otro general diluvio que desprendió el cielo en favores, inundaba el Santuario, México, el Reino y mucho mas que Nueva España. Sobreexcedia á los montes y mares, pasando en noticias y veneraciones á la Europa" etc.

Administratio Templi B. M. V. de Guadalupe ad Tepeyacatl erat penes aliquem Sacerdotem, Canonicatu, decorato in Ecclesia Metropolitana, licet etiam alio Sacerdoti deinde fuerit commissa; unde patet praedictum Templum majori honore prae caeteris Templis dignum habitum fuisse. (4)

Non semel notatum est D. Joannem Baptistam Muñoz, Apparitioni Guadalupensi adversarium, cultum B. M. V. de Guadalupe astruere, et confiteri. Asserit ergo ille

(1) Memoria sobre las Apariciones y culto de N. Sra. de Guadalupe de México, núm. 24.

(2) Ib. num. 26.

(3) Escudo de Armas de México lib. 3, cap. 18, num. 718.

(4) Cabrera, Escudo de Armas de México, lib. 3, cap. 18, num. 717.—Florenzia, Estrella del Norte de Mexico, cap. 32, num. 346 et seq.

decennio post annum 1622, jam constructam fuisse domum juxta Tepeyaquense Templum, ut hospitio esset fidelibus, qui novem dierum orationibus B. M. V. de Guadalupe veneraturi conveniebant. (1) De eadem hospitali domo notitiam affert P. Florenzia. (2)

Anno 1643, uti asserit Florenzia, (3) jam erat consuetum festum praecipuum hispanorum in honorem B. M. V. de Guadalupe, quod ab illis celebrabatur in Tepeyaquensi Templo in die Nativitatis Sanctissimae Virginis.

Anno 1643 Franciscus Almazan, in gratiarum actionem, eo quod B. M. V. de Guadalupe, ab ipso et ab aliis plurimis invocata, e ferocissimi tauri cornuis illum liberavit, festum annum Guadalupensi Virgini devovit; quod multis annis celebrari curavit in Tepeyaquensi Templo; deinde suis sumptibus altare construxit in honorem B. M. V. de Guadalupe in Templo Sancti Josephi de Gracia in urbe Mexici, quo in altare imaginem B. M. V. de Guadalupe, juxta originalem, collocavit, atque in eodem Templo ipsius cura continuatum fuit festum annum, quod B. M. V. de Guadalupe devoverat. Celebrabatur adhuc hoc festum quando opus P. Florenzia saepe cit. typ. mandatum fuit. (4) Quod factum est anno 1688, uti apparet ex *Prologo ad lectorem*.

Ab anno 1643 (vel proxime) usque ad annum 1653 Archiepiscopus extitit Mexicanus Rmus D. Joannes de Mañozca, qui plurimum pecuniae impendit in Tepeyaquense Templo magnifice exornando: eo tempore insignium veteris testamenti foeminarum, Immaculatam Virginis Conceptionem mystice praenuntiantium, optimae

(1) Disert. sepe cit. num. 26.

(2) Estrella del Norte de Mexico, cap. 32, num. 347.

(3) Ib. cap. 21, num. 244.

(4) Florenzia, ib. núm. 244 et seq.